
DINAMICA PERCEPȚIEI SOCIALE A PRIVATIZĂRII ÎNȚREPRINDERILOR DE STAT

Marilena Gânju

Centru de Sociologie Urbană și Regională

Articolul prezintă unele dintre cele mai semnificative rezultate obținute în cadrul mai multor studii dedicate problematicii deosebit de vastă referitoare la privatizarea întreprinderilor de stat, principalele aspecte vizate fiind următoarele: a) actualizarea datelor privind percepția reformei economice până în 2002, cu referire specială la următoarele probleme: percepția socială a privatizării întreprinderilor de stat; percepția socială a ritmului privatizării; opinia populației cu privire la întreprinderile de stat nerentabile; b) determinarea principalelor tipuri de efecte sociale ale privatizării: efecte pozitive și efecte negative ale privatizării întreprinderilor de stat; c) participarea populației la programul de privatizare în masă a întreprinderilor cu capital de stat.

Sursa datelor o constituie sondajele de opinie realizate de Centrul de Sociologie Urbană și Regională – CURS după 1990 și actualizate în lunile ianuarie și martie 2002, pe eșantioane de populație reprezentative la nivel național. Analiza rezultatelor a urmărit evidențierea principalelor opinii ale populației intervievate atât pe ansamblul țării, precum și modul cum se distribuie acestea la nivelul celor 8 regiuni.

Schimbările care au loc în societatea românească în perioada de tranziție de după 1989 sunt reflectate și percepute la nivelul conștiinței comune. Percepția subiectivă a lucrurilor nu numai că oferă o imagine despre aceste schimbări, dar face ca însăși parte din realitatea socială. Prin urmare, în dinamica percepției se reflectă atât imaginea schimbărilor obiective din societate, cât și schimbările subiective care au loc la nivelul atitudinilor și opiniilor oamenilor. Ca atare, în evaluarea situațiilor sociale nu se poate apela numai la date factuale sau la așa-zii indicatori obiectivi oficiali ai realităților sociale cum sunt structurile demografice, condițiile de locuit, școlarizarea, sănătatea, veniturile, ci sunt necesari și indicatorii subiectivi.

Tendențele în schimbarea socială nu pot fi evaluate decât pe baza unor date

relevante despre starea economică și social-politică. Din păcate, într-o societate în tranziție, adesea lipsesc datele necesare. Or, guvernanții au nevoie să cunoască ce se întâmplă la nivelul populației după introducerea unor noi programe sau măsuri destinate transformării socio-economice. Mai mult, este necesar să se cunoască nu numai ce cred oamenii despre schimbările care-i înconjoară, ci și ce doresc ei.

După părerea noastră, principalele schimbări sociale cu impact direct asupra populației și pentru care percepția populației este esențială sunt cele referitoare la reforma economică, cu accent pe privatizare.

În acest articol sunt prezentate unele dintre rezultatele obținute în cadrul mai multor studii dedicate privatizării întreprinderilor de stat, principalele aspecte vizate fiind următoarele:

*actualizarea datelor privind percepția reformei economice până în 2002, cu referire specială la următoarele aspecte:

*percepția socială a privatizării întreprinderilor de stat

*percepția socială a ritmului privatizării

*opinia populației cu privire la întreprinderile de stat nerentabile

*determinarea tipurilor de efecte ale privatizării asupra populației:

*principalele *efecte pozitive* ale privatizării întreprinderilor de stat

*principalele *efecte negative* ale privatizării întreprinderilor de stat

Actualizarea datelor privind percepția reformei economice în 2002

Trecerea de la economia centralizată – etatistă la economia de piață impune o serie de schimbări economice, privatizarea fiind percepută ca modalitatea principală de realizare a acestui scop, datorită dezvoltării sectorului privat, bazat pe concurență. Curente de opinie favorabile privatizării după 1990 au depins în mod esențial de balanța dintre costurile și avantajele acestui proces, sau – mai degrabă – de percepțiile oamenilor asupra acestei

Percepția socială a privatizării întreprinderilor de stat

Privatizarea întreprinderilor de stat este una din temele centrale ale discursului despre reformă în România după 1989. Deși mult timp a reprezentat o idee vagă în mintea oamenilor, în ultimii ani a devenit tot mai clar faptul că, pe lângă ineficienta administrare a unui proprietar colectiv, multe din aceste întreprinderi au pierderi substanțiale în actuala formă de organizare. De altfel, acest lucru reiese și din faptul că – în septembrie 1991 – peste trei sferturi

*participarea populației la programul de privatizare în masă a întreprinderilor cu capital de stat.

Sursa datelor o constituie sondajele de opinie realizate de Centrul de Sociologie Urbană și Regională – CURS după 1990 și actualizate în lunile ianuarie și martie 2002, pe eșantioane de populație reprezentative la nivel național. Marja de eroare acceptată pentru sondajele CURS este de $\pm 3\%$. Analiza rezultatelor a urmărit evidențierea principalelor opinii ale populației intervievate, precum și modul cum se distribuie acestea la nivelul celor 8 regiuni.

balanțe. Având în vedere că o bună parte din populație depindea direct sau indirect de beneficiile sectorului de stat imediat după 1989, era firesc să existe o preocupare a oamenilor mai curând pentru costuri (vizibile pe termen scurt și cu implicații imediate asupra nivelului de trai) decât pentru beneficii (vizibile pe termen mai lung și cu implicații târzii asupra creșterii standardului de viață al individului și familiei).

(76%) din populație considera că majoritatea întreprinderilor de stat ar trebui să fie privatizate. Numai circa 23% aprecia că cele mai multe întreprinderi ar trebui să rămână în proprietatea statului. Totuși, percepția raportului întreprinderi de stat - întreprinderi private era mai nuanțată în profil teritorial. De pildă, populația din Banat, Crișana-Maramureș și Oltenia adera mai degrabă la ideea privatizării întreprinderilor de stat, în timp ce în Moldova și Dobrogea

predominau persoanele care doreau menținerea acestora în proprietatea statului.

Pe parcursul celor 12 ani, situația a evoluat astfel încât se constată că ponderea celor care doreau privatizarea mării majorității a întreprinderilor de stat s-a mai diminuat, atingând – în ianuarie 2002 – valoarea de 52%, în schimb a crescut semnificativ (la cca.39%) proporția celor care consideră că ar fi mai bine ca majoritatea întreprinderilor să rămână în proprietatea statului (9% nu fac aprecieri în acest sens). Se evidențiază astfel impactul social produs de privatizare, reflectat și prin diminuarea atitudinii favorabile a populației față de aceasta, în general și preferința tot mai multor persoane pentru menținerea în

continuare a întreprinderilor în proprietatea statului. Comparativ cu datele consemnate în 1991, se observă în 2002 o diminuare a ponderii populației favorabilă privatizării întreprinderilor de stat cu 24 puncte procentuale. Aceeași tendință se evidențiază și la nivelul regiunilor, așa cum se observă în tabelul de mai jos.

Figura 1. Percepția socială a privatizării întreprinderilor de stat, ianuarie 2002

Tabelul 1. Percepția socială a privatizării întreprinderilor de stat, la nivelul regiunilor (%)

Regiunea	Majoritatea întreprinderilor să rămână la stat	Majoritatea întreprinderilor să fie privatizate	Nu poate aprecia
MOLDOVA	39	50	11
MUNTENIA	54	39	7
DOBROGEA	40	50	10
OLTENIA	52	40	8
BANAT	40	45	15
TRANSILVANIA	21	72	7
CRIȘANA-MARAMUREȘ	48	37	15
BUCUREȘTI	23	73	4

Datele din tabelul de mai sus relevă faptul că mai mult de jumătate din populația din Muntenia și Oltenia (54% și respectiv 52%) consideră că majoritatea întreprinderilor ar trebui să rămână în continuare în proprietatea statului. Menționăm că în prezent cei ce doresc ca majoritatea întreprinderilor de stat să fie privatizate înregistrează ponderi apreciable numai în Transilvania și București (72% și respectiv 73%). De asemenea, se observă că în rândul populației din Banat și Crișana-Maramureș domnește confuzia, întrucât ponderile înregistrate de cele două variante de răspuns sunt apropiate valoric, la aceasta adăugându-se și proporția ridicată a celor care nu au făcut nici o apreciere în acest sens. Credem că o astfel de atitudine a fost influențată într-o anumită măsură și de percepția populației că privatizarea economiei românești s-a realizat, în general, prin favorizarea

anumitor persoane sau grupuri de interese, aspecte care au fost evidențiate pe larg în mass-media. Această opinie poate fi temeiul motivațional al atitudinii rezervate a populației față de privatizare, în special față de privatizarea întreprinderilor de stat, în care lucrează cei intervievați sau unii dintre membrii familiilor.

Percepția socială a ritmului privatizării

În ceea ce privește percepția de către populație a ritmului în care se realizează în țara noastră programele guvernamentale privind tranziția la economia de piață, menționăm că în septembrie 1991 ritmul reformei economice era considerat prea lent de două treimi din populație și prea rapid de 10%. Numai 8% considera că ritmul reformei este "așa cum trebuie", iar circa 16% nu au putut aprecia această situație. În alți termeni, dar în concordanță cu cele afirmate, într-un sondaj realizat în iulie 1993 se arăta că o proporție de circa 47% din populație considera că "ritmul

privatizării este prea lent". Totuși, aproape o treime (31%) din populație consideră că "ritmul privatizării este prea rapid". 22% nu au opinie în acest sens.

Ulterior, după aplicarea Legii nr.55/1995 pentru accelerarea privatizării se constată că ritmul privatizării devine mai alert, reflectându-se în ponderea mai redusă a celor care apreciau până atunci că ritmul este prea lent (în octombrie 1996 era de 45%). După această dată, ritmul privatizării este perceput în mod constant ca fiind prea lent, apreciere care persistă și în prezent.

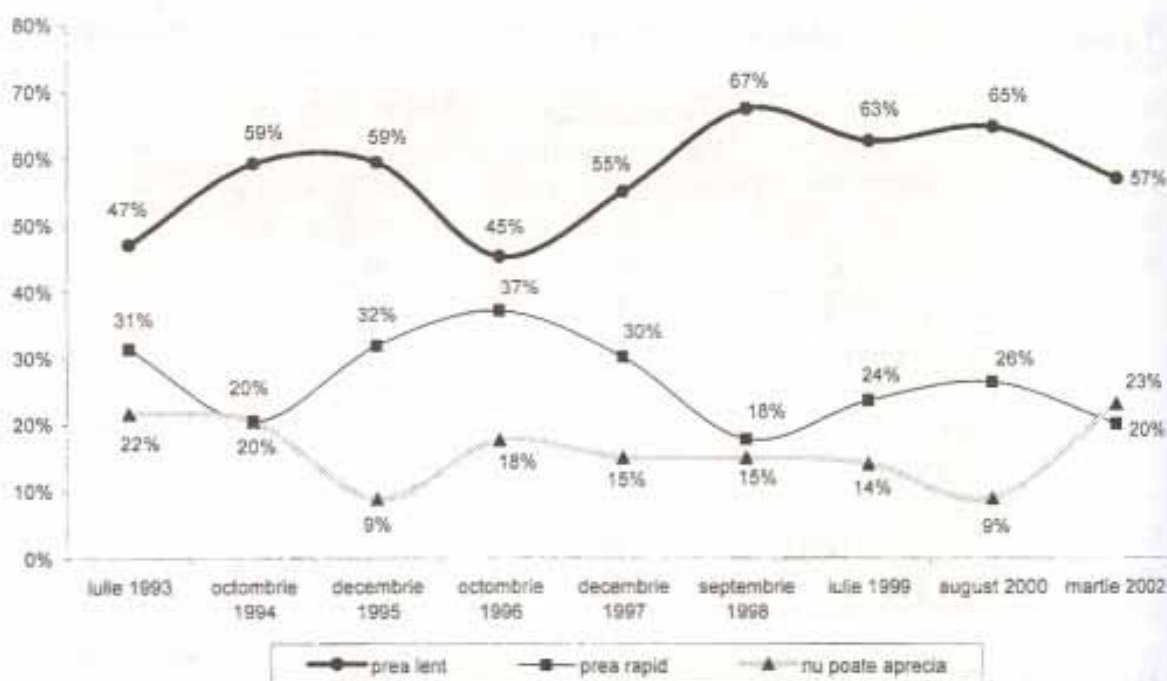

Figura 2. Percepția socială a ritmului privatizării

Menționăm că pentru a asigura comparabilitatea datelor consemnate în graficul de mai sus a fost necesară reconsiderarea variantelor de răspuns,

deoarece întrebarea referitoare la percepția ritmului privatizării a fost formulată diferit de la un an la altul; este cazul datelor corespunzătoare pentru anii

1995, 1996 și 1997 când întrebarea solicita opțiunea subiectului pentru una dintre păreri următoare: "privatizarea să se facă rapid și să scadă cât mai repede rolul statului în economie" sau "privatizarea să se facă lent și să scadă cât mai încet rolul statului în economie", echivalându-se prima variantă de răspuns cu percepția „ritmului prea lent” al privatizării, iar a doua - cu "ritmul este prea rapid". De asemenea, în anii 1998, 1999 și 2000 întrebarea cerea acordul sau dezacordul cu afirmația că "privatizarea ar trebui să se facă mai repede", asimilându-se acordul cu percepția ritmului ca fiind prea lent, iar dezacordul - cu ritmul este prea rapid¹.

Dinamica percepției privatizării cunoaște trei etape. În primii ani de la declanșarea primelor privatizări, respectiv 1993 – 1995 (până la declanșarea privatizării în masă a întreprinderilor de stat), majoritatea populației considera că ritmul privatizării este prea lent, situație valabilă pentru majoritatea regiunilor țării. Cei mai mulți, care în 1994 apreciau că ritmul privatizării este prea lent se regăseau în Banat – 75% din populația regiunii și București – 71%. Ponderea celor care considerau că ritmul privatizării este prea rapid se regăseau – în 1994 – în Crișana-Maramureș (31%), Muntenia (27%) Moldova (25%) și Transilvania (21%).

Situația pe regiuni privind ritmul și necesitatea privatizării s-a schimbat începând din 1995 până în 1998 – deci a doua etapă – în sensul că în aproape toate zonele, ca urmare a privatizării de masă și a măsurilor de privatizare accelerată a întreprinderilor cu capital de stat, adoptate de guvernarea de după 1996, majoritatea populației considera că este

necesar ca privatizarea să se facă mai lent și să scadă cât mai încet rolul statului în economie, pe primele locuri din acest punct de vedere situându-se Dobrogea – 47% din populația regiunii și Oltenia – 49%. După anul 1998 se conturează o a treia etapă în care marea majoritate a populației se declară de acord că privatizarea ar trebui să se facă mai repede, curent determinat se pare de situația de incertitudine în care se găseau la acea dată multe întreprinderi de stat. Opinia aceasta este împărtășită de o pondere însemnată din populația din Banat (83%), București (82%), Muntenia (73%), Transilvania (72%). Chiar și zone considerate mai conservatoare, cum sunt Moldova, Dobrogea și Oltenia, devin mult mai favorabile privatizării.

Pentru comparație, prezentăm în tabelul următor datele în dinamică ale percepției sociale a privatizării ca având un ritm prea lent, în plan regional, în anii 1993, 1999 și 2002.

¹ După 1998 întrebarea include o singură condiție, iar în anii anteriori – 1995-1997 se referea la două condiții: privatizarea și rolul statului în economie. Nu credem că ruptura din 1998/1999 a apărut din motive metodologice.

Tabelul 2. Privatizarea este percepută ca fiind prea lentă (%)

Regiunea	1993	1999	2002
MOLDOVA	41	58	43
MUNTENIA	41	58	49
DOBROGEA	64	73	50
OLTENIA	33	39	55
BANAT	63	69	49
TRANSILVANIA	58	65	57
CRIȘANA-MARAMUREȘ	52	71	55
BUCUREȘTI	51	75	56

Analiza comparativă a celor 3 serii de date relevă faptul că pe parcursul perioadei de referință numai populația din Oltenia a susținut cu consecvență opinia că privatizarea are un ritm prea lent, înregistrând o creștere progresivă a valorilor de la 33% în 1993, la 39% în 1999 și 55% în 2002. În ce privește situația din celelalte regiuni, percepția ritmului lent are o creștere procentuală semnificativă în 1999 față de 1993, după care se produce o scădere semnificativă care atinge la începutul anului 2002 aproximativ nivelul înregistrat la începutul perioadei analizate.

Opinia populației cu privire la întreprinderile de stat nerentabil

O problemă care continuă să fie actuală, chiar și după atâția ani de la declanșarea privatizării în masă, este cea referitoare la soarta întreprinderilor cu capital majoritar de stat nerentabile, datorită impactului social pe care l-ar avea închiderea lor pentru a se diminua pierderile din economie și de la bugetul de stat. Astfel, datele sondajului realizat în ianuarie 2002 arată că aproape jumătate din populația interviuată considera că Guvernul ar

trebui să subvenționeze întreprinderile de stat nerentabile, iar 32% – credea că ar trebui să le închidă; cca.10% nu se pronunțau în această chestiune. Într-o atare situație se constată că opțiunea pentru economie de piață este contrazisă de solicitarea intervenției statului acolo unde ar trebui să acționeze mecanismele concurențiale ale pieței, ale cererii și ofertei. Situația la nivelul regiunilor se prezintă după cum urmează:

Tabelul 3. Cum ar trebui să procedeze Guvernul cu întreprinderile de stat care merg în pierdere? – ianuarie 2000 - % -

	să le ajute cu bani	să le închidă	altă soluție	nu poate aprecia
MOLDOVA	48	24	18	10
MUNTENIA	66	19	4	11
DOBROGEA	48	27	13	12
OLTENIA	57	28	7	8
BANAT	55	23	10	12
TRANSILVANIA	33	52	9	6
CRIȘANA-MARAMUREȘ	47	24	14	15
BUCUREȘTI	36	49	9	6
TOTAL	49	32	10	9

Subvenționarea întreprinderilor de stat nerentabile este susținută de către două treimi din populația din Muntenia, în timp ce soluția închiderii lor este agreată mai mult de către transilvăneni (52%) și bucureșteni (49%). Reține atenția proporția semnificativă a celor care nu fac nici un fel de aprecieri cu privire la această chestiune. În fond, este justificată reținerea oamenilor față de

alternativa închiderii întreprinderilor, dat fiind că și așa oferta de locuri de muncă din unele zone este mult mai mică în raport cu cererea (de exemplu, în Muntenia doar 19% dintre subiecții intervievați sunt de acord ca Guvernul să închidă întreprinderile nerentabile); or lichidarea acestora nu ar face decât să alimenteze eșalonul și așa consistent al șomerilor și disponibilizaților.

Determinarea tipurilor de efecte ale privatizării asupra populației

Schimbările datorate privatizării sunt percepute de către populație prin efectele lor pozitive, dar și negative. Abordarea sociologică a acestui subiect s-a realizat mai întâi în cadrul unui sondaj efectuat în *mai-iunie 1994 în unitățile economice privatizate sau în curs de privatizare*, întrucât privatizarea

întreprinderilor de stat fiind la început a fost necesară limitarea eșantionului de populație intervievată la cea ocupată în întreprinderile unde la acea dată avusese loc procesul de privatizare și, deci puteau fi identificate unele dintre efectele sociale ale acestuia. Astfel, printre *efectele pozitive ale privatizării* au fost menționate

Tabelul 4. Efecte pozitive ale privatizării

	Opinii exprimate*
<i>cointeresarea materială a salariaților pentru a lucra mai bine</i>	79%
<i>îmbunătățirea calității produselor</i>	77%
<i>concurența între unitățile economice cu același profil</i>	76%
<i>relansarea economiei</i>	75%
<i>stimularea inițiativei particulare</i>	75%
<i>selecția și concurența între salariați</i>	74%
<i>revizuirea modului de administrare a societăților comerciale</i>	69%
<i>promovarea în producție a invențiilor și inovațiilor</i>	59%
<i>creșterea veniturilor populației</i>	55%
<i>creșterea numărului de locuri de muncă</i>	41%

*Ierarhie stabilită pe baza răspunsurilor afirmative pentru fiecare item în parte

*Deși mai puțin numeroase, chiar la momentul realizării sondajului – 1994 – erau deja percepute de către populație unele efecte negative datorate privatizării:

Tabelul 5. Efecte negative ale privatizării

	Opinii exprimate*
creșterea numărului de oameni săraci	36%
creșterea numărului de șomeri	35%
diminuarea drepturilor salariaților (omul de rând este la bunul plac al patronului)	35%
îmbogățirea pe nedrept a unora	33%
schimbarea prea rapidă/frecventă a conducătorilor	24%
dezorganizarea economiei	16%

* Ierarhie stabilită pe baza răspunsurilor afirmative pentru fiecare item în parte

În general efectele negative ale privatizării întreprinderilor de stat sunt subsumate "costului social" al reformei economice.

În martie 2002, în cadrul unui sondaj reprezentativ la nivel național s-a cerut tuturor subiecților să spună care sunt – după opinia lor – principalele consecințe pozitive și negative ale privatizării întreprinderilor de stat. Din totalul celor intervievați doar 45% au menționat cel puțin un "efect pozitiv" și 55% – cel puțin un "efect negativ".

Principalele efecte pozitive ale privatizării întreprinderilor de stat

Analiza de conținut a răspunsurilor obținute la întrebarea "Care considerați că ar fi principalele efecte / consecințe pozitive ale privatizării întreprinderilor

Proporția atât de mare a celor care nu au formulat măcar o apreciere referitoare la această chestiune este, în parte, motivată de faptul că întrebarea a fost „deschisă” (operatorul de interviu trebuia să noteze în spațiul liber răspunsul pe care îl formulau subiecții intervievați) și, se știe, pentru cei mai mulți oameni este destul de dificil să răspundă „cu propriile cuvinte” la o întrebare la care nu s-au gândit mai dinainte, pentru a-și putea pregăti răspunsul. În continuare ne vom referi la datele rezultate din acest sondaj.

de stat" a relevat frecvența următoarelor efecte pozitive percepute de către populația intervievată (prezentate în ordinea descrescătoare a frecvențelor.

Tabelul 4. Principalele efecte pozitive ale privatizării (frecvențe din totalul celor care au exprimat cel puțin o opinie)

reducerea șomajului	19%
rentabilizarea întreprinderilor	19%
reducerea subvențiilor, a pierderilor de la buget	17%
creșterea nivelului de trai	16%
relansarea economiei	10%
îmbunătățirea calității produselor	6%
diminuarea corupției și infracționalității în întreprinderi	5%
descentralizarea economiei	5%
stimularea concurenței	3%
TOTAL	100%

După cum se poate observa, pe primele locuri sunt menționate ca efecte pozitive ale privatizării cele din plan social – „reducerea șomajului” – și cele din plan economic – „rentabilizarea întreprinderilor”, lucru foarte important dacă ținem seama că aceasta este percepția generală a populației cu privire la beneficiile privatizării.

Menționăm că am inclus în categoria „reducerea șomajului” răspunsurile de genul: „eliminarea șomajului”, „diminuarea șomajului prin crearea de noi locuri de muncă”, „scăderea numărului de șomeri”, „locuri de muncă pentru copiii noștri”, „păstrarea locurilor de muncă existente”, „tinerii au de lucru”, „locuri de muncă mai sigure”, „muncitorii au un loc de muncă”, „ocuparea forței de muncă”, „se creează o competiție pentru ocuparea unui loc de muncă”, „angajarea celor apți de muncă”, „au oamenii unde munci”, „situația mai bună pentru muncitori”, „buna gestionare a resurselor umane”. Apreciem că perceperea „reducerii șomajului datorită creării de noi locuri de muncă” ca efect pozitiv al privatizării este în oarecare măsură influențată și de faptul că în paralel cu privatizarea întreprinderilor de

stat s-a dezvoltat sectorul privat în economie (au apărut întreprinderi noi), care a absorbit o parte din forța de muncă disponibilizată din sectorul de stat.

Referitor la categoria „rentabilizarea întreprinderilor” acestea i se subsumează următoarele răspunsuri: „creșterea productivității”, „eficiența întreprinderilor”, „rentabilitate”, „re tehnologizare”, „investiții tehnologice”, „introducerea unor tehnologii noi”, „management performant”, „modernizare”, „dezvoltarea întreprinderilor”, „randament”, „revigorarea întreprinderilor”, „restructurarea”, „deblocarea financiară”, „crește responsabilitatea celor ce conduc fabricile”. În graficele 1-5 prezentăm distribuția principalelor efecte pozitive (primele 5 în ordinea descrescătoare a procentelor) la nivelul celor 8 regiuni pentru a identifica mai ușor zonele din teritoriu în care sunt predominante fiecare în parte.

Pentru a caracteriza fiecare regiune din punctul de vedere al percepției de către populație a beneficiilor rezultate din privatizare, am luat în considerare și datele consemnate în tabelul următor:

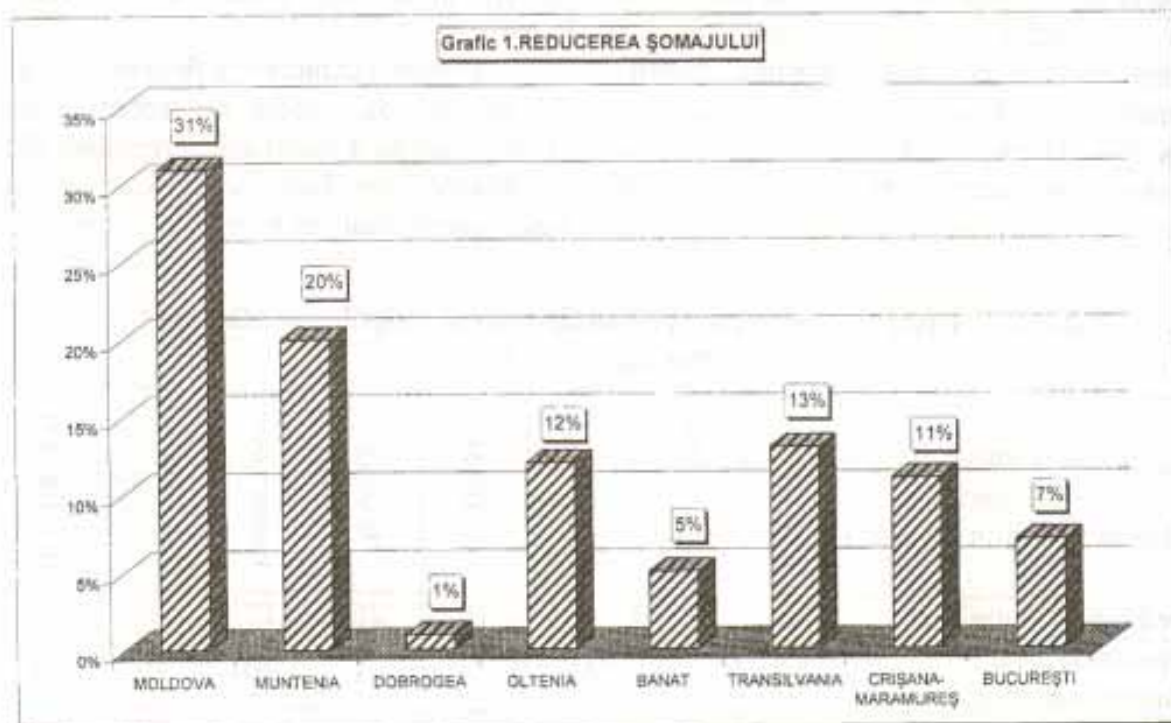
Tabelul 7. Efectele pozitive ale privatizării întreprinderilor de stat, la nivelul regiunilor (în %)

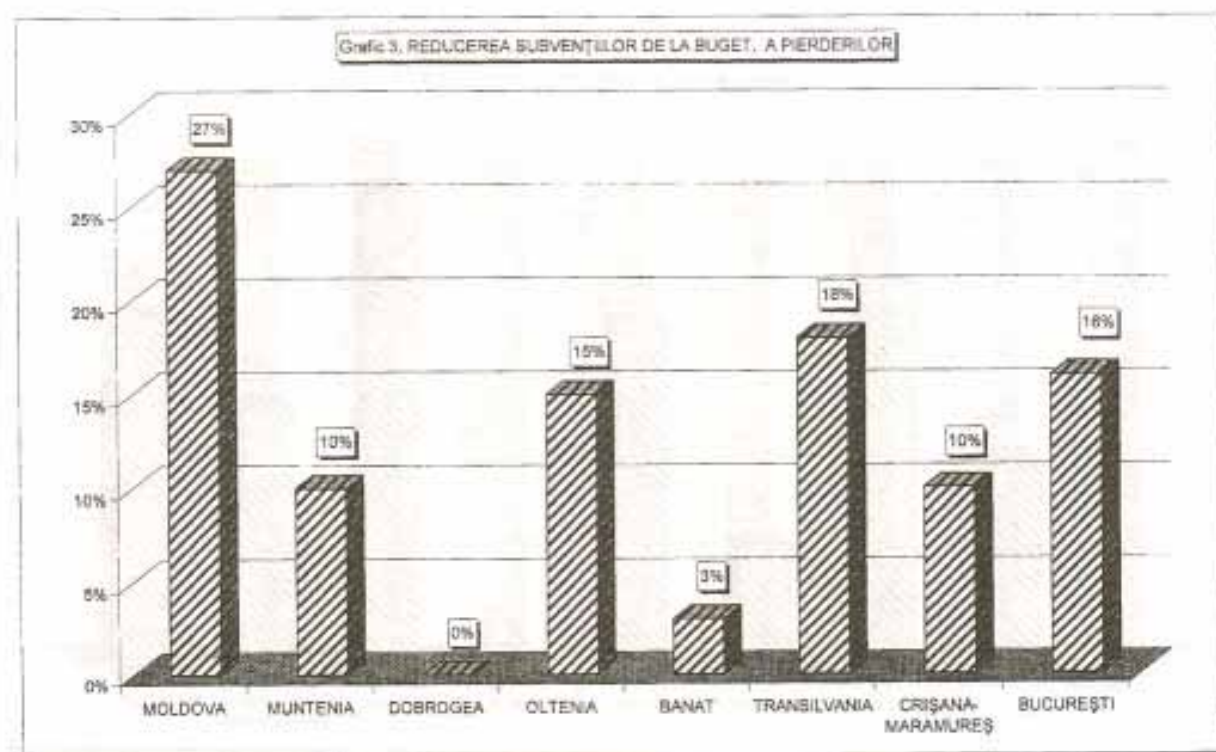
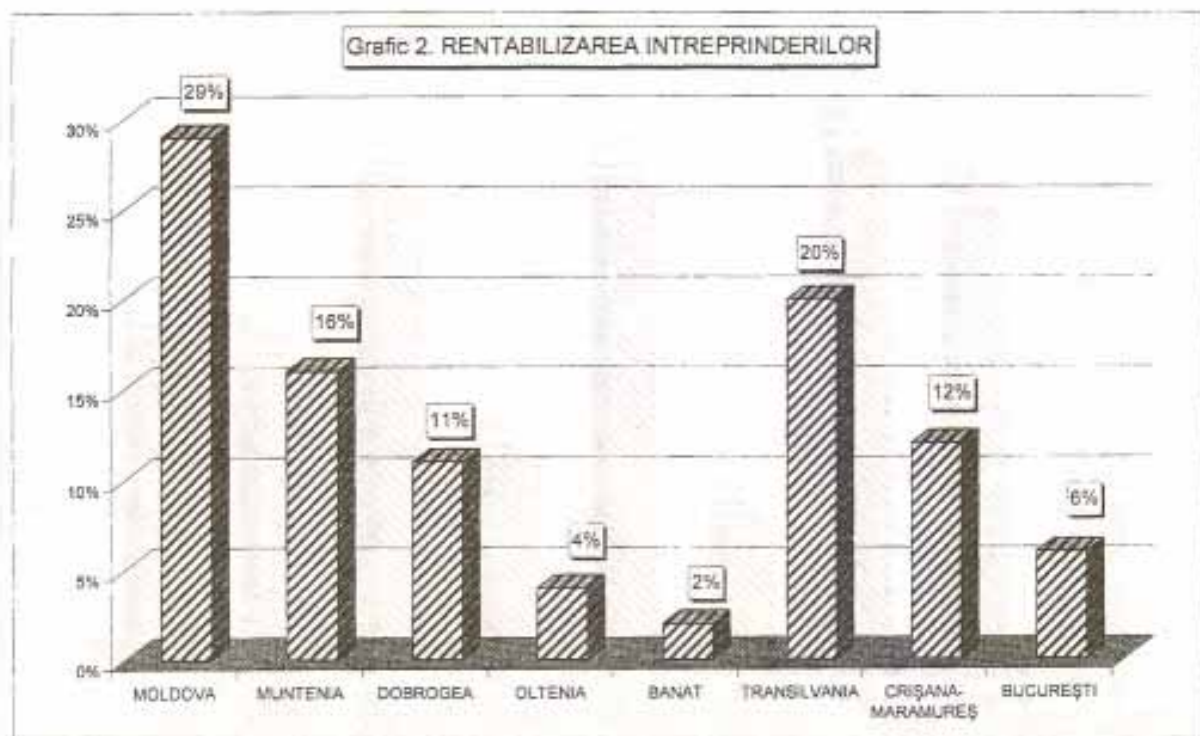
Efecte pozitive ale privatizării întreprinderilor de stat	MOLDOVA	MUNTENIA	DOBROGEA	OLTENIA	BANAT	TRANSILVANIA	CRIȘANA-MARAMUREȘ	BUCUREȘTI
reducerea șomajului	23	25	5	19	26	12	20	13
rentabilizarea întreprinderilor	22	20	53	7	11	20	20	11
reducerea subvențiilor, a pierderilor de la buget	19	12	-	22	16	17	16	25
creșterea nivelului de trai	11	19	21	24	31	15	15	16

relansarea economiei	4	12	16	14	-	11	11	15
îmbunătățirea calității produselor	6	5	-	5	11	6	4	7
diminuarea corupției și infraționalității în întreprinderi	3	1	5	7	5	10	5	4
descentralizarea economiei	6	5	-	2	-	6	7	5
stimularea concurenței	6	1	-	-	-	3	2	4
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

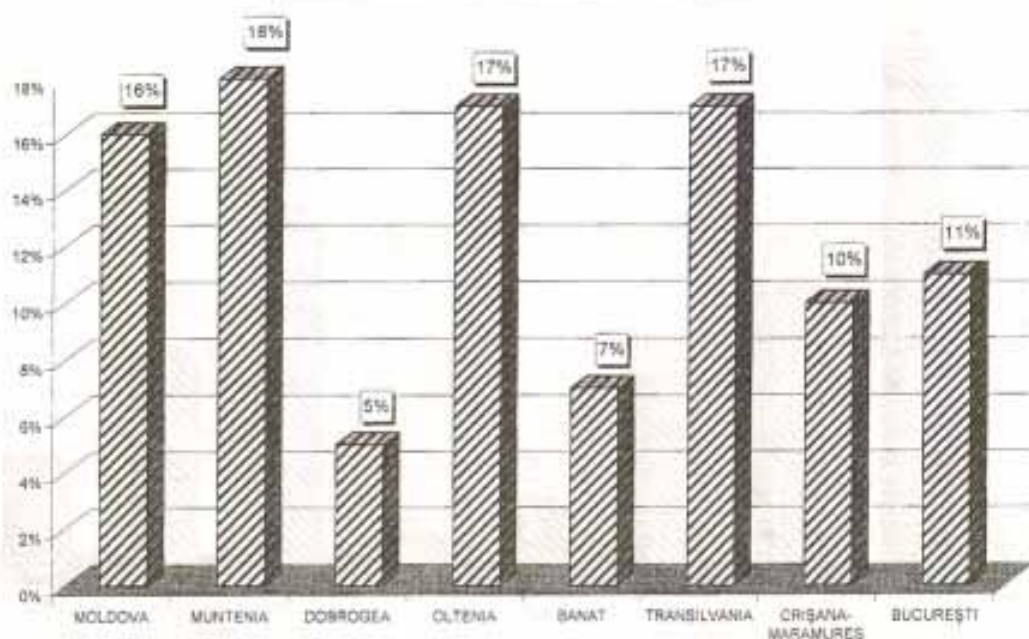
Datele din tabel evidențiază unele diferențe, funcție de ponderea opiniilor exprimate pentru fiecare efect în totalul opiniilor exprimate la nivelul regiunii. Astfel, în Moldova, Muntenia și Crișana-Maramureș predomină „reducerea șomajului” și „rentabilizarea întreprinderilor”; în Dobrogea este „rentabilizarea întreprinderilor”; în Oltenia este „creșterea nivelului de trai”

și „reducerea subvențiilor, a pierderilor bugetare”; în Banat sunt preponderente „creșterea nivelului de trai” și „reducerea șomajului”; în Transilvania – „rentabilizarea întreprinderilor”; în Crișana-Maramureș – „reducerea șomajului” și „rentabilizarea întreprinderilor”, iar în București – este apreciată „reducerea subvențiilor, a pierderilor de la buget”.

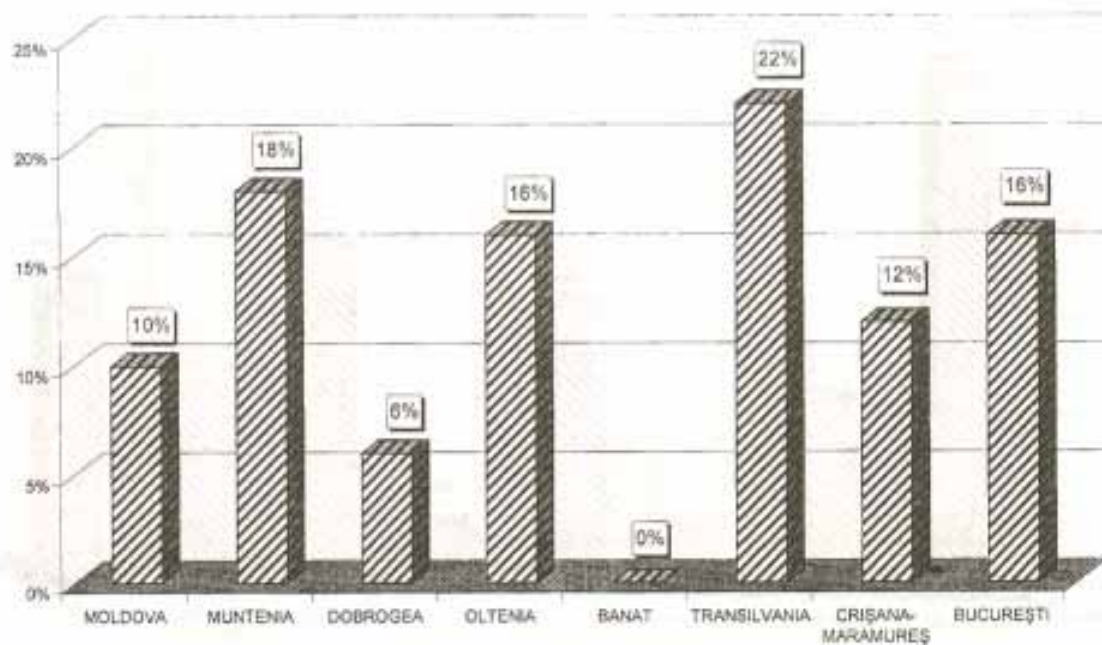

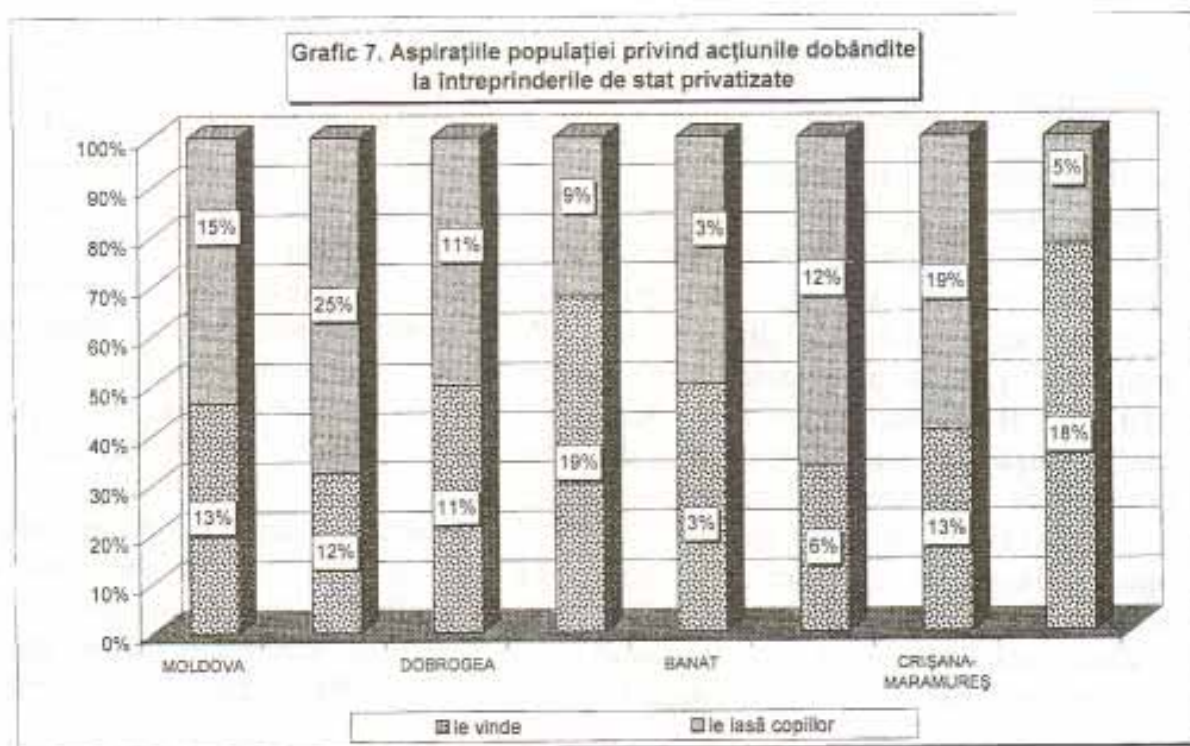
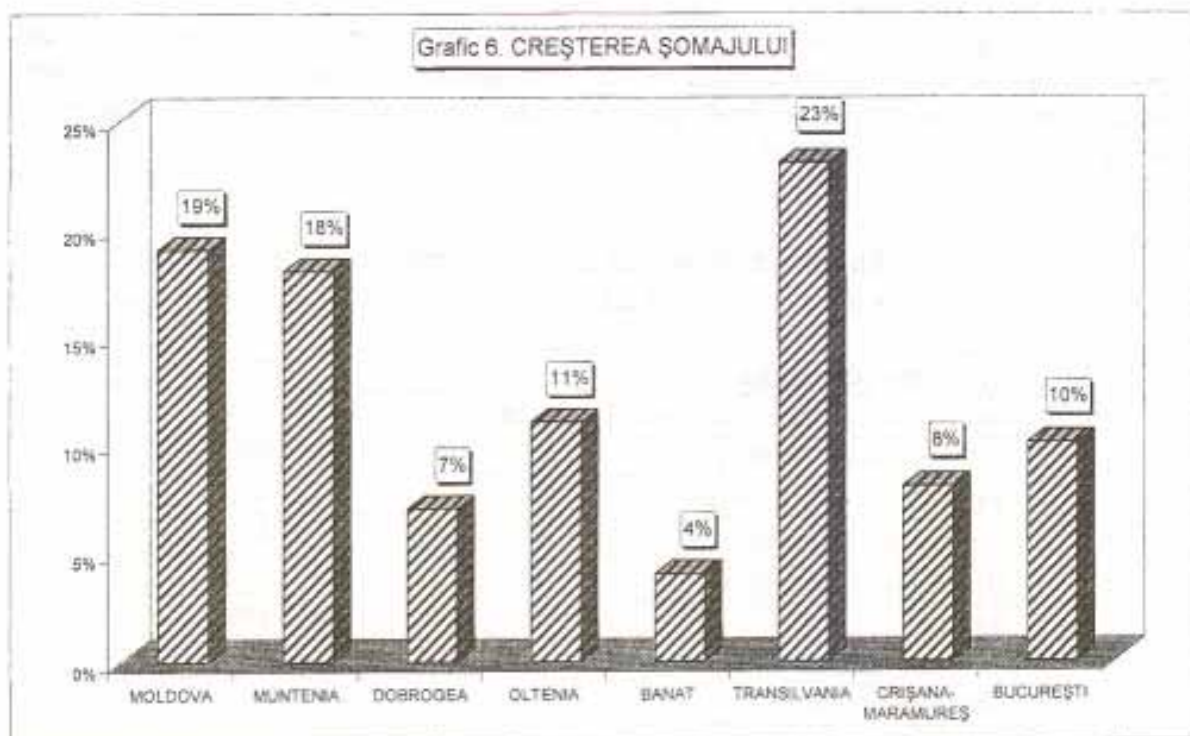

Grafic 4. CREȘTEREA NIVELULUI DE TRAI

Grafic 5. RELANSAREA ECONOMIEI

Principalele efecte negative ale privatizării întreprinderilor de stat

La întrebarea "Care considerați că ar fi principalele efecte / consecințe negative ale privatizării întreprinderilor de stat" analiza de conținut a răspunsurilor primite a evidențiat următoarele efecte negative (prezentate în ordinea descrescătoare a valorilor procentuale înregistrate):

Tabelul 8. Principalele efecte negative ale privatizării
frecvențe din totalul celor care au exprimat cel puțin o opinie

creșterea șomajului	58%
scăderea numărului de locuri de muncă	9%
neîncrederea în privatizare	9%
falimentul întreprinderilor	6%
creșterea corupției	5%
distrugerea economiei	4%
sărăcia	3%
salariile mici și nesigure	2%
tensiuni sociale	2%
relații tensionate între patronat și salariați	2%
TOTAL	100%

Efectele negative ale privatizării întreprinderilor de stat se exprimă predominant prin costurile sociale ale acesteia, percepute de oameni ca fiind în primul rând „creșterea șomajului” datorită, pe de o parte, restructurărilor de personal, iar pe de altă parte din cauza concedierilor și/sau disponibilizărilor care s-au produs după privatizarea unității. Mai mult de jumătate dintre respondenți (58%) acuză „șomajul” ca fiind unul din principalele efecte negative ale privatizării (vezi graficul 6 cu distribuția opiniilor la nivelul regiunilor); deși într-o proporție cu mult mai mică (9%), scăderea numărului de locuri de muncă este percepută ca un cost social datorat tot

privatizării. Demn de semnalat este și faptul că experiența privatizărilor din țara noastră a determinat pe 9% dintre subiecți să-și piardă încrederea în privatizare, în general, pentru că – susțin ei – aceasta se face “în pierdere”, “în defavoarea muncitorilor”, “preferențial”, “incorect”; că “se vând întreprinderile pe nimic (pe un euro)”, unor persoane “răuvoitoare”; că “statul nu controlează / nu pune condiții” atunci când privatizează întreprinderile.

Pentru a caracteriza fiecare regiune din punctul de vedere al percepției de către populație a costurilor sociale ale privatizării, am luat în considerare datele prezentate în tabelul următor:

Tabelul 9. Efectele negative ale privatizării întreprinderilor de stat, la nivelul regiunilor (în %)

Efecte negative ale privatizării întreprinderilor de stat	MOLDOVA	MUNTENIA	DOBROGEA	OLTENIA	BANAT	TRANSILVANIA	CRÎȘANA-MARAMUREȘ	BUCUREȘTI
creșterea șomajului	46	69	63	48	47	76	48	65
scăderea numărului de locuri de muncă	12	9	3	19	3	5	11	7
neîncrederea în privatizare	9	10	3	5	23	4	12	8
falimentul întreprinderilor	8	3	13	9	9	4	2	5
creșterea corupției	6	1	13	4	6	2	12	5
distrugerea economiei	6	3	-	6	3	1	2	3
sărăcia	7	-	-	5	3	1	4	-
salariile mici și nesigure	4	2	3	2	3	-	4	2
tensiuni sociale	1	2	2	-	-	2	5	3
relații tensionate între patronat și salariați	1	1	-	2	3	5	-	2
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Se evidențiază faptul că populația din Transilvania a plătit cel mai scump privatizarea întreprinderilor comparativ cu situația din celelalte regiuni, deoarece peste trei sferturi din populația interviuată menționează "creșterea șomajului" ca principal efect negativ datorat privatizării întreprinderilor de stat. La nivelul celorlalte regiuni sunt reclamate și alte consecințe negative ca, de exemplu, în Banat – unde aproape un sfert dintre subiecți și-au exprimat "neîncrederea în privatizare", în Dobrogea se afirmă că a "crescut corupția" și s-au "falimentat întreprinderile". Semnalăm faptul că au existat în unele cazuri aprecieri referitoare la existența unor tensiuni sociale (mișcări sindicale, greve) provocate în mod deosebit de privatizare – opinii exprimate de către persoanele

chestionate în Crișana-Maramureș, în București, precum și manifestarea anumitor tensiuni în relațiile dintre patronat și salariați – menționate îndeosebi de cei din Transilvania și Banat.

Participarea populației la programul întreprinderilor cu capital de stat

Programul de privatizare în masă s-a desfășurat în două etape: în prima etapă s-au distribuit cupoanele nominative de privatizare tuturor persoanelor de peste 18 ani; în a doua etapă s-au scris carnetele cu certificate de proprietate (distribuite în baza Legii nr.58/1991) și/sau cupoanele nominative de privatizare la societățile comerciale cuprinse în lista cu cele peste 4000 de întreprinderi cu capital de stat supuse

privatizării (etapă finalizată în martie 1996) și la cele 5 Fonduri ale Proprietății Private (actualele Societăți de Investiții Financiare - SIF) (încheiată în aprilie 1996). Din totalul celor 17 milioane de posesori de cupoane nominative de privatizare și/sau carnete cu certificate de proprietate, aproximativ 1,5 milioane de persoane au subscris la unul din Fondurile Proprietății Private, restul optând pentru una dintre societățile comerciale incluse în programul de privatizare în masă.

Rezultatele sondajului de opinie realizat în martie 2002 evidențiază faptul

că în prezent doar 57% din populația interviuată mai deține acțiuni la societățile comerciale privatizate sau la una din cele 5 Societăți de Investiții Financiare, restul fie le-au vândut (21%), fie nu au depus documentele de subscriere și deci nu au primit acțiuni (5%) sau nu au avut dreptul (nu îndeplineau criteriul de vârstă în momentul când s-au distribuit cupoanele nominative de privatizare) – 10% din cazuri. La nivelul regiunilor, situația se prezintă după cum urmează:

Tabelul 10. Participarea populației la privatizarea Întreprinderilor de stat și de capital

Regiunea	Deține acțiuni la o societate comercială	Deține acțiuni la SIF	A vândut certificatul de acționar
MOLDOVA	22%	24%	20%
MUNTENIA	18%	19%	19%
DOBROGEA	3%	11%	5%
OLTENIA	10%	14%	16%
BANAT	6%	3%	3%
TRANSILVANIA	20%	13%	22%
CRIȘANA-MARAMUREȘ	10%	8%	10%
BUCUREȘTI	11%	8%	5%
TOTAL	100%	100%	100%

Cei mai mulți posesori de acțiuni (la societăți comerciale și SIF) sunt în prezent în Moldova (46%), Muntenia (37%), Transilvania (33%) și tot în aceste zone sunt și cei mai mulți care și-au valorificat deja certificatul de acționar prin vânzare. În ceea ce privește aspirațiile populației cu privire la certificatele de acționar pe care le dețin, menționăm că 61% intenționează să păstreze acțiunile pentru a primi dividende, 11% doresc să le lase moștenire copiilor lor, iar 10% vor să le vândă; semnalăm faptul că cca.16% nu s-au hotărât ce să facă cu ele. La nivelul

regiunilor situația se prezintă ca în graficul 7.

Concluzii

După decembrie 1989, România a cunoscut schimbări semnificative în sfera politică, economică, socială. În perioada tranziției cuvintele cheie care caracterizează cel mai bine aceste schimbări se pare că sunt "economie de piață", "privatizare", "democratizare". Aceste procese de natură economică și politică acționează asupra indivizilor și prin intermediul acestora, așa încât este firesc să apară o paletă largă de efecte de

ordin social. Este extrem de greu ca toți membrii societății românești să se bucure în egală măsură de beneficiile democrației și de avantajele economiei de piață. Experiența celor 12 ani de tranziție a evidențiat capacitatea relativ redusă de reacție a statului la fenomene negative precum inflația sau șomajul. Aspectul inerțial al unor valori ale societății este important în ceea ce privește tranziția; această inerție generează adeseori un comportament paradoxal: opinia publică dorește schimbarea (este favorabilă reformei economice și economiei de piață), dar respinge schimbările efective (nu dorește privatizarea sub forma în care ea s-a realizat până în prezent). Această situație rezultă și din faptul că, pe de o parte, la nivelul opiniei publice, atât economia de piață, cât și privatizarea sunt considerate dezirabile de majoritatea populației și, pe de altă parte – dacă acceptăm că opiniile despre viteza cu care ar trebui efectuată privatizarea constituie un indicator relevant al atitudinii față de privatizare – observăm că deși majoritatea este pro, această majoritate este oarecum inconsistentă (doar 52% dintre respondenți sunt de acord cu privatizarea întreprinderilor de stat).

Deși o bună parte din populație (45%) recunoaște că privatizarea întreprinderilor de stat a adus unele beneficii atât populației, cât și economiei românești, în general, totuși sunt destule voci care le contestă, afirmând că în balanța costuri / beneficii ale privatizării întreprinderilor de stat sunt precumpănitoare costurile sociale: de exemplu, „reducerea șomajului” este apreciată ca beneficiu al privatizării în doar 19% din cazuri, în timp ce „creșterea șomajului” este un cost social perceput de 58% din populație. Poate de aceea unii dintre oameni și-au pierdut „încrederea în privatizare”; probabil că au simțit ei înșiși unele dintre efectele privatizării.

Din acest punct de vedere se constată că în unele zone populația percepe mai degrabă efectele negative ale privatizării decât pe cele pozitive (de exemplu, două treimi dintre respondenții din Dobrogea au semnalat cel puțin un efect negativ); în altele, predomină percepția efectelor pozitive (ca în cazul Banatului unde în 56% din cazuri sunt exprimate aprecieri pozitive cu privire la privatizare).

Abstract

This article presents some of the most significant results from several studies dedicated to privatization of state-owned enterprises. Here are some important aspects focused in this article: a) updating information about perceptions on economic reform up to 2002, specifically: social perceptions on privatization, perceptions on privatization pace, public opinion on the conditions of inefficient state enterprises; b) determining the main social effects of privatization, both positive and negative; c) people participation to the national program of mass privatization. The source of data is represented by CURS polls carried out after 1990 using national representative samples. The analysis tried to evidence main opinions of interviewees not only at the national level, but also on regions.